

19.00.00 – ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

TALABA-YOŠHLARDA ETNOMADANIY BAG'RIKENGLIGINI TARBIYALASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK USULLARI

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.4.4.011>

Tangirov Eldor Sayfullayevich,

*Samarqand davlat tibbiyot instituti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar
bo'yicha birinchi prorektor, Pedagogigka va psixologiya kafedrasi mudiri .*

Annotatsiya. Ushbu maqolada talaba- yoshlarni etno-madaniy bag'rikengligini tarbiyalashning pedagogik va psixologik usullarini yoritiladi. Talaba-yoshlarning madaniy qarashlari o'rganiladi. Pedagogik va psixologik ta'sirlari o'rganiladi. Talaba yoshlarning hozirgi davrdagi fikriy qarashlari taqqoslanadi. Turli millatlararo bag'rikenglik tushinchasini umumbashriy mushtarakligini talaba yoshlar ongiga singdirish bo'yicha yo'naltiruvchi tavsiyalar yoritiladi.

Tayanch so'zlar: talaba-yoshlar, etno-madaniy qarashlar, madaniyat, qadriyat, dunyoqarash, pedagogik, psixologik, usullar, manaviyat .

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

Тангиров Эльдар Сайфуллаевич,

*первый проректор по вопросам молодежи и духовно-просветительской работе
Самаркандского государственного медицинского института, заведующий кафедрой
педагогике и психологии .*

Аннотация. В данной статье представлены педагогические и психологические методы воспитания этнокультурной толерантности студенческой молодежи. Изучены культурные взгляды студенческой молодежи. Изучены педагогические и психологические эффекты. Сравниваются мировоззренческие взгляды студенческой молодежи на современность. Будут освещены ориентировочные рекомендации по внедрению в сознание студенческой молодежи общечеловеческого единства понятия межэтнической толерантности.

Ключевые слова: студенческая молодежь, этнокультурные взгляды, культура, ценность, мировоззрение, педагогические, психологические, методы, духовность .

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL METHODS OF FORMING ETHNOCULTURAL TOLERANCE OF STUDENTS

Tangirov Eldor Sayfullayevich,

*Samarkand State Medical Institute, First Vice-Rector for Youth Affairs and Spiritual
Enlightenment, Head of the Department of Pedagogy and Psychology.*

ABSTRACT. This article describes the pedagogical and psychological methods of educating students in ethno-cultural tolerance. Students' cultural perspectives will be explored. Pedagogical and psychological effects will be studied. The current views of student youth are compared. Recommendations will be made to inculcate the concept of inter-ethnic tolerance in the minds of students.

Keywords: students, ethno-cultural views, culture, values, worldview, pedagogical, psychological, methods, spirituality.

Tadqiqotning dolzarbligi: Komil insonni tarbiyalash va ularni bag'rikenglik ruhida tarbiyalash masalasi Sharq mutafakkirlari Abu Rayhon Beruniy, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Unsurul Maoliy Kaykovus, Husayn Voiz Koshifiy, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniyalar tomonidan o'rganilgan.

Faylasuf, sotsiolog, psixolog olimlardan I.Karimov, Z.R.Qodirova, A.J.Sharipov, V.A.Alimasov, Sh.O.Madaeva, E.K.Karimova, Z.Husniddinov, N.S.Safaev kabi olimlarning ishlarida bag'rikenglik va tolerantlikning falsafiy, sotsiologik va psixologik jihatdan yoritib berilgan.

Pedagog olimlardan D.J.Sharipova, M.Quronov, V.Andriyanova, F.R.Qodirova, G.Akramova, R.Meditova, Z.Salieva, G.Aripova, B.S.Gershunskiy, O.B.Skryabina, V.S.Kukushin, O.O.Kashenko, I.V.Mirotvorskayalarning ishlarida ta'limning turli bosqichlarida o'quvchilarda bag'rikenglik fazilatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari yoritib berilgan.

So'nggi yillarda bag'rikenglik muammosi rossiyalik Z.G.Apresyan, A.G.Asmolov, A.A.Bodalev, T.Bolotina, S.N.Glazachev, G.D.Dmitriev, D.V.Zinovev, V.M.Zolotuxin, P.F.Komogorov, I.V.Krutova, G.V.Palatkina, V.A.Sitarov, V.A.Vorobeva, L.V.Stroganova, L.V.Zaretskaya, M.S.Mirimanova, V.N.Pavlov kabi olimlar tomonidan falsafiy-ma'naviy tushuncha, shaxs shakllanishining zaruriy elementi, jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy ziddiyatlar tizimidagi yashash uslubi tarzida tahlil etilgan.

Xorijlik olimlardan E.Rierdon Betti, T.Adorno, M.Xorkeymer, J.Ellport, S.Mendus, S.Heller, J.A.Havrins va boshqalarning tadqiqot ishlarida bag'rikenglik tushunchasining nazariy asoslari, semantik mazmuni, bu xususiyatni tarkib toptirishning huquqiy, ijtimoiy va ma'naviy qirralari, tolerantlik va zamonaviy jamiyat ziddiyatlari masalalari o'rganilgan.

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida bag'rikenglik hodisasi keng ko'lamli ilmiy tadqiqotlar ob'ektiga aylanib, fanlararo va madaniyatlararo xususiyat kasb etdi. Ilmiy adabiyotlarda bag'rikenglik, eng avvalo, tenglikni hurmat qilish va tan olish, hukmronlik va zo'rvonlikni rad etish, insoniyat madaniyatining ko'p qirraliligi va xilma-xilligini tan olish, me'yorlar, e'tiqodlar va bu xilma-xillikni bir xillikka kamaytirishni rad etish sifatida qaraladi. har qanday nuqtai nazarning ustunligi.

Kelajagimizni yaratishi uchun yosh avlodni tarbiyalash davlatimizning eng dolzarb vazifalaridan ekanligini muxtaram prezidentimiz o'zining "Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik - milliy goyamizning poydevoridir" nomli asarida "biz barpo etayotgan yangi O'zbekistonning milliy goyasi insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik g'oyasi bo'ladi"[3, 6-bet] deb kelajakda davlatimizni rivojlanishida milliy go'yasing qudratini kuch ekanligini ta'kidlab o'tdilar.

Darhaqiqat, bizning vatanimiz qadimdan insonparvarlik g'oyalari yo'g'rilgan milliy qadriyatlarimizning asosidir. Invarvarlik tuyg'usini yosh avlod vakillariga singdirish xar bir fuqaroning burchi kabilidir.

Prezidentimiz yuqoridagi asarida quyidagilarni ta'kidlaydi "Necha yuz yillar davomida shakllangan asl insoniy qadriyatlarimiz o'rnini buzg'unchi g'oyalar egallab olishiga yo'l qo'ymasligimiz zarur"[3, 8-bet].

Xozirgi axborot tezlashuv asrida yoshlarni turli yot g'oyalarni o'z ongiga singdiruvchi omillar ko'pligini inobatga oladigan bo'lsak, yoshlarimiz ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil qilishda milliy qadriyatlarimizning o'rni beqiyosdir.

Fuqarolik jamiyatini shakllantirish uchun fuqaroni - shu jamiyatga mos keladigan qadriyat yo'nalishlariga ega bo'lgan shaxsni tarbiyalash kerak. Bunday insonga xos bo'lgan eng muhim fazilatlardan biri etnikmadaniy bag'rikenglik - bag'rikenglik, eng muhimi, boshqa millat vakillariga, ularning urf-odatlari, madaniyati, xulq-atvori, turmush tarziga tushunish bilan munosabatda bo'lishdir. Etnomadaniy bag'rikenglik yoki aksincha, etnikmadaniy tolerantlik ko'p jihatdan millatlararo munosabatlarning mohiyatini belgilaydi.

Tolerant shaxsni shakllantirishning yana bir omili - insonning o'z-o'zini anglashga intilishi, dunyoqarashining kengayishi, dunyoqarash pozitsiyasining shakllanishidir. Bu fazilatlarda insonning o'ziga xos tasavvurini mustahkamlaydi. Ularni yanada ijobiy va adekvatli qiling. Bu shuningdek, insonda o'zini o'zi qadrlashning yuqori darajasini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

"Tolerantlik juda murakkab tushunchadir. Deyarli barcha zamonaviy tadqiqotchilar uning asosiy nomuvofiqiligi haqida gapirishadi. Ba'zida bag'rikenglik mumkin bo'lmagan hodisa deb e'lon qilinadi (garchi, shu bilan birga, bu zarur). Shunday qilib, Britaniyaning etakchi axloq

faylasuflaridan biri Bernard Uilyamsning fikriga ko'ra, bag'rikenglik aniq bir xususiyat emas - na fazilat, na qadriyat sifatida qaralmaydi"[2, 8-9 betlar].

Bag'ri kenglik tushunchasi shunday bir tushunchaki insoning umumiy ko'rinishini tasaffur qilishga undaydi.

Tadqiqotning maqsadi: Tadqiqotimizning maqsadi oliy ta'lim talabalarining o'quv jarayonida talabalarda etnik-madaniy bag'rikenglikni shakllantirishning pedagogik-psixologik usullarini yoritish .

Tadqiqot vazifalari:

- oliy ta'lim talabalarining o'quv jarayonida talabalarda etnik-madaniy bag'rikenglikni shakllantirishning pedagogik usullarini organish

- pedagogik-psixologik usullarini yoritish asosida oliy ta'lim talabalarini etno-madaniy qarashlarini rivojlantirish

Tadqiqot natijalari va uning muhokamasi: Insonning tarixiy rivojlanish taraqqiyotiga nazar salsak, har bir xalqning tadrijiy rivojlanish etnik madaniy qarashlari mavjudligini ko'ramiz. Tariximizni o'rganmasdan turib, hozirgi tarbiyaviy jarayonlarni tashkil qilish mexanizmlarini amalga oshirish murakkablikka olib keladi.

Bizning xalqimizning milliy urf-odatlarini, qadriyat, an'analar kelajak avlodlarimizga etkazish, ta'lim –tarbiya jarayonlarini milliyashtirishga katta ahamiyatning berilayotganligi, yosh avlod tarbiyasida etno madaniy bag'rikenglik tuyg'ulatini rivojlantirishdan iboratdir. Bunda katta avlod vakillari hamda halq pedagogikaning merosidan foydalanish muhimdir.

“Xalq pedagogikasi xalq og'zaki ijodi namunalari: maqol, ertak, topishmoq, ashula, doston, rivoyatlarda o'zining ifodasini topgan. Aynan shularda xalq asrlar mobaynida o'z ijtimoiy tajribasini umumlashtirgan. Ular hikmatlar shaklida pand, o'git, nasihat mazmuniga ega bo'lib xalqning ijtimoiy hayotga bo'lgan real (hayotiy) qarashlarini ifodalaydi”[1, 36-bet.]

Ota-bobalarimiz yaratgan milliy merosi kelajak avlodni tarbiyalashning asosi bo'lmog'i lozim. Bu kabi milliy etnik qadriyatlarimizni ongiga singirishni turli pedagogik-psixologik usullar asosida etkazish yuqori natijalarni beradi.

Quyida ushbu metodlarni keltirib o'tamiz. Milliy qadriyatlarni etnik madaniyatni talaba yoshlar ongiga singdirishning tahlil qilgan xolatda, bir qator usul va usullarni o'rganildi, etnik bag'rikenglikni shakllantirish, barkamollikka hissa qo'shish talaba -yoshlarda etnik bag'rikenglik va muloqotni shakllantirish boshqa etnik guruhlar vakillarining madaniyatini tushunish darajasini oshirish kabi xususiyatlarni shakllantirish buyicha quyida namunalarni keltiramiz:

Asosiy usullar guruhlariga bo'lingan:

1. Didaktik usullar: ta'lim, yo'naltirish, ko'rsatma.

2. Evristik usullar: muammoli ta'lim, loyiha asosida tadbirlar, dialoglar, suhbatlar, guvohlar va vakillarning hikoyalari turli etnik guruhlar, munozara.

3. Empirik usullar: rolli o'yinlar, treninglar, bilan uchrashuvlar boshqa madaniyat vakillari, videolarni tomosha qilish va muhokama qilish.

Ushbu guruxlardagi bir qancha usullarni namuna keltiramiz.

1. Didaktik usullar, bu usullarning maqsadi ma'lumot olish, etnik madaniyat haqidagi nazariy asos. Ma'rifat eng ko'p uzoq va rejalashtirilgan jarayon, bu olishga hissa qo'shadi etnik guruhlar haqidagi tizimlashtirilgan bilimlardir.

Orientatsiya – bu talabani qabul qilinadigan qadriyatlar, me'yorlar, qoidalar yaqin etnik hududlarda bilan ravon tanishtirish.

Yuqoridagi kabi ma'lumotlarni talabalar o'rtasida treninglar tashkil qilish bilan amalga oshirish yuqori natijadorlikka ega ekanligini ko'rinadi.

Treningning asosiy maqsadi rivojlanishdir davomida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni oldini olish va bartaraf etish ko'nikmalari boshqa millatga mansub sub'ektlar bilan muloqot qilish vaqti guruhlar bilan ishlash mexanizmini sonlashtiradi va talabalarni faollikda ishtirokini ta'minlaydi.

Ushbu usullar mashhur va keng tarqalgan o'qituvchilarning amaliy faoliyatida qo'llanilgan hamda ijobiy natijalarni ko'rsatganligi bilan ahamiyatlidir

Ammo ayrim ma'lumotlarning etarli asosi bo'lmasa, inkor etib bo'lmaydigan narsaga ega

kamchiliklar, olingan bilimlar shaffof emasligi, balki amalda ancha samarali va millatlararo munosabatlarni tushunish, shakllantirishga yordam bermaydi.

Millatlararo bag'ri kenglik, totuvlik, etnik madaniy qarashlarni xurmat qilish tuyyg'ularining shakllanishi uchun evristik usullar eng keng tarqalgan usullar sirasiga kiradi. Bu usul orqali etnik bag'rikenglik va madaniyatlararo o'zaro muloqotlar, hikoya qilish, tahlil qilish, kinoterapiya, ushbu mavzu bo'yicha muhokamalar asosida quriladi. Davra suhbatlarining turli yo'nalishida qurilishi yoshalarni zeriktirib qo'ymaydi, ijodkorliklarini oshiradi, o'zaro xurmat bilan tinglash o'zga villat vakillarini qadriyatlarini ezozlashga do'stona munosabatlarni mustaxkamlashga yordam beradi.

Madaniy qadriyatlarni tahlil qilish asosida, o'zaro madaniy qarashlarni mushtarakligi, xususiyatlarini hamohangligi va o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash talaba-yoshlarda muxim jihatlarini o'zlashra olish imkonini beradi. Muvaffaqiyatli madaniyatlararo muloqot qobiliyatlarini, o'zgarishlarga ta'sir qiladi. Xar bir talaba yoshning o'zlarining madaniy qadriyatlariga bo'lgan munosabat modellarini shakllanishiga yo'naltiradi.

Quyida yuqoridagi usullarning eng qulay va talabala-yoshlar uchun qiziqarli o'yinlarini batyon qilib o'tamiz.

Rasmi lotolar (ya'ni turli milliy rasmlar solingan kartalar syujetli) bunda guruxlarga bo'lingan xolda talabalar turli madaniy millat urf-odatlarini tushirilgan fotolavhalar asosida hikoyalar tayyorlaydilar va ishtirokchilarga o'z ijodiyotlarini namoyish qiladilar

«Maqol biluvchilar» o'yini bunda xalq maqollaridan etnopedagogik vosita sifatida foydalanishadi, talabalarga turli xalqlar maqollarini aytish va bu yo'nalishda bellashuvlar tashkil qilinadi. Bellashuv shartlari: kim ko'proq maqol, topishmoqlar aytadi; kim ko'rsatadi. rus, tatar, qozoq, qalmaqol va topishmoqlarini bilish bo'yicha tashkil qilinishi mumkin. Xalq maqollari va topishmoqlari bankini yaratish, ularning mazmunini ochib berish taklif qilish kabi yo'nalishkarni o'z ichiga oladi.

«Eng zukkolar» tanlovlarini o'tkazishingiz mumkin. Bunday tadbirlarni o'tkazishdan oldin siz jalb qilishingiz mumkin talabalar oilalarini ham taklif qilishingiz mumkin. Faol vositalar - ertaklar, turli xil ertaklarni sahnalashtirish xalqlar xalq og'zaki ijodi bilan tanishishga hissa qo'shadi, tushuncha beradi etnik guruhlarining madaniyati va qadriyatlarini haqida talabalarni bilimini oshiradi.

Ishontirish usuli ta'lim jarayonida metod sifatida turli shakllar, masalan, adabiy asarlardan har xil parchalar, tarixiy o'xshashliklar, ertaklar aytib beriladi. Ishonch o'z-o'zini ishontirishga mos keladi - o'z-o'zini tarbiyalash usuli, bolalar ongli ravishda, mustaqil ravishda, izlanishda undovchi tavsiyalar beriladi

Tarbiyaviy vaziyat usuli - tashkil etish usuli maxsus yaratilgan sharoitlarda o'quvchilarning faoliyati va xulq-atvori; bolaning oldiga qo'yilgan vaziyatlarda boshqalar bilan munosabatlar yo'lini tanlash muammosini hal qilish zarurati turadi bunda turli vaziyatli masalalar talabalarga beriladi.

Yuqorida sanab o'tilgan usullardan eng samaralisi maxsus ko'rsatmalar va tizimga ega bo'lmaganlar bilim, lekin talabani bilim va omillarni tahlil qilish va tahlil qilishga undash o'z-o'zini tekshirish orqali ularga taqdim etiladi millatlararo muloqotning muayyan amaliy holatlari uchun olingan bilim va ko'nikmalarni keyinchalik qayta ishlash va qo'llash madaniyatlararo munosabatlarda yuzaga keladigan muammolarni muvaffaqiyatli bartaraf etishga imkoniyat ko'payadi. Shunday qilib, usullar, masalan: vaziyatni tahlil qilish, munozaralar, rolli o'yin, trening, imkon berish sodir bo'layotgan faol o'zaro ta'sir beruvchi usullarda talaba bevosita ishtirok etadi. Mashg'ulotlar o'tkazish jarayonida mutaxassis tomonidan nazorat qilinadi va xulosalar birgalikda yaratiladi.

Ijtimoiy test usuli o'z-o'zini tarbiyalash usuli sifatida vaziyat va shart-sharoitlarning yuzaga kelishi uchun sharoit yaratishda amalga oshiriladi. Talabani mustaqil ravishda hal qilishi uchun vaziyat, bolalar ma'lum bag'rikenglik xususiyatini rivojlantirish va ijtimoiy mas'uliyat, kabilarning asosidir

Mulohaza yuritish usuli odamning o'ziga nisbatan ongli munosabatini shakllantiradi. Harakatlar, axloqiy o'zini-o'zi takomillashtirishga intilish, muhabbat

o'zingizga va boshqalarga, vujud go'zalligiga, nutqiga, qalbiga g'amxo'rlik qilish, o'zdagi axloqni tushunish kabilarni ahglaqqa imkoniyat beradi.

Talabalarda etnik-madaniy bag'rikenglikni shakllantirish bo'yicha auditoriyadan tashqari tadbirlar rejasi jadvalda keltirilgan.

Talabalar o'zini -o'zi boshqarishning muhim shakli bu guruh talabalar yig'ilishi bo'lib, unda bolalar demokratiya, muloqot, hamkorlik, mustaqillik va mas'uliyatni o'rganishlari kerak. To'g'ri tashkil etilgan yig'ilish bag'rikenglikni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Guruh yig'ilishi talabalarning o'zini -o'zi boshqarishning oliy organi hisoblanadi. Bu eng yuqori, chunki bu guruhda tahsil olayotgan barcha talabalarning ishida ishtirokidir.

Quyidagi mavzularda konferensiyalar, seminarlar, muhokamalar tashkil etish zarurdir: zamonaviy inson va jamiyat hayotida tolerantlik; bag'rikenglik va millatlararo o'zaro munosabat; milliy va diniy mansublik, etnik bag'rikenglik tushunchalarini rivojlantirishga qaratilgan ushbu tadbirlar rejasi talabalarga o'zlarini namoyon qilishga imkoniyat beradi.

Guruhlararo darajada "Zamonaviy inson va jamiyat hayotida bag'rikenglik" mavzusiga bag'ishlangan talabalar konferensiyasi o'tkazish tavsiya etiladi. Quyidagi savollarni muhokama qilish taklif etiladi: millat; milliy identifikatsiya, bag'rikenglikning dolzarbligi, milliy bag'rikenglik.

An'anaviy "Ochiq eshiklar kuni"da o'quvchilarga O'zbekiston xalqlarining milliy liboslarini namoyish etish mumkin, bu esa milliy malakani oshirishga yordam beradi.

"Talabalar bahori"da kontsert shaklida milliy raqs va qo'shiqlarni namoyish etish mumkin. Talabalarda etnik-madaniy bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha auditoriyadan tashqari tadbirlar rejasi ishlab chiqish mumkin.

Etnik-madaniy bag'rikenglikni shakllantirish bo'yicha auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar mavzulari quyida keltirilgan

Konferensiya mavzusi: Zamonaviy inson va jamiyat hayotida tolerantlik.

Dars soati Mavzu: «Mening sayohatim»

Dars soati Mavzu: "Bag'rikenglik – kelajagimiz": diniy bag'rikenglik mavzusida ma'ruzalar.

Dars soati Mavzu: "Bag'rikenglik – kelajagimiz": Etnik bag'rikenglik haqida ma'ruzalar.

Ochiq eshiklar kuni Mavzu: bag'rikenglik va millatlararo hamkorlik

Festival mavzusi: «Dunyo xalqlari do'stligi»

Shuningdek, o'rganilayotgan turlarning bag'rikengligini rivojlantirishga qaratilgan sinf soatlarini o'tkazish.

«Mening sayohatim» sinf soati O'qituvchi talabalar oldiga maqsad qo'yadi: ushbu mavzu bo'yicha insholar tayyorlash, unda har bir talaba boshqa mamlakat yoki shaharga sayohatini tasvirlashi, mahalliy aholining hayoti va urf-odatlarini, ularning madaniyati, tarixi va mentaliteti haqida gapirishi kerak.

"Bag'rikenglik – kelajagimiz" sinf soati: diniy bag'rikenglik mavzusida ma'ruzalar. "Bag'rikenglik – kelajagimiz" sinf soati: Etnik bag'rikenglik haqida ma'ruzalar.

Talabalarning asosiy bayrami "Jahon xalqlari do'stligi" festivali. Shu bilan birga, amaliy baza eksperimental guruh nazoratida bo'lib, barcha tashkiliy masalalar va Festivalning o'zini boshqarish o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladi.

«Dunyo xalqlari do'stligi» festivali dasturi. Festivalning maqsadi: Axloqiy jihatdan sog'lom, madaniyatli, erkin va mas'uliyatli shaxs, fuqaro va vatanparvar shaxsni tarbiyalash. Festivalning maqsadlari: talabalarni shakllantirish:

1) insonparvarlik dunyoqarashi, shu jumladan - har bir shaxsning o'ziga xosligi, o'ziga xosligiga ishonch (millati va irqi, diniy e'tiqodi va madaniy an'analaridan qat'i nazar);

2) fuqarolik, Vatanga muhabbat, xalq an'analari va urf-odatlarini hurmat qilish va hurmat qilish, o'z ildizini, avlodlar davomiyligini his qilish, o'z xalqi va uning madaniyati taqdiri uchun mas'uliyat;

3) ijtimoiy madaniyat, shu jumladan shaxslararo va etnik munosabatlar madaniyati: boshqa turmush tarzi va fikrlash tarziga bag'rikenglik.

Talabaning ta'lim jarayonida etnotolerant ongi uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi o'zaro ta'sirlar va maqsadli ta'sirlarning butun majmuasi, tashqi va ichki omillari bilan belgilanadi.

Xulosa. Etnik-madaniy bag'rikenglikni shakllantirishda o'z milliy madaniyatining ijobiy qiyofasi va boshqa milliy madaniyatlarining ijobiy qiyofasi katta ahamiyatga ega. Shu bois ta'lim va tarbiya jarayonida talabalarning o'zi va boshqa xalqlarning milliy xususiyatlari bilan ajralib turadigan tili va madaniyati orqali bilim va qadriyatlarini egallashi va o'zlashtirishi, tanishtirishi uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Talabalarda o'z tiliga, urf-odatlariga, e'tiqodlariga hurmatni shakllantirish, millatlararo muloqotning gumanistik madaniyatini shakllantirish maqsadida boshqa xalqlarning milliy madaniyati bilan tanishish.

Yuqoridagi ko'nikmalarni shakllantirish uchun tashkiliy masalalarni hal qilish kerak. Ya'ni: bag'rikenglikni shakllantiradigan ta'sirni qanday ko'rsatish kerak. Buning uchun muayyan usullarni ishlab chiqish va tashkil etish talab etiladi, ularning maqsadi talabalarda bag'rikenglikni shakllantirishdan iboratdir.

Eng asosiysi bu usullarni turli ta'lim muassasalarida tatbiq etishdir, chunki har qanday natijaga erishish uchun uzoq jarayon, ba'zan yillar kerak bo'ladi. Tolerantlikni shakllantirish masalasi nisbatan yaqinda tadqiqot ob'ektiga aylanganligi sababli, pedagogik adabiyotlarda bag'rikenglikni shakllantirishning aniq harakatlarini, usullarini amalga oshirish bo'yicha g'oyalar va takliflar paydo bo'ldi. Biroq, bu birinchi qadamlar, ko'proq jarayonlarni talab qiladi.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR

1. Egamberdiyeva N. "Ijtimoiy pedagogika" Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti Toshkent — 2009, 36 bet.

2. Каминская Александра Николаевна. Выпускная квалификационная работа Формирование межэтнической толерантности у подростков. Диссертация, Екатеринбург 2019 8-6 с.

3. Mirziyoyev Sh.M. "Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik - milliy goyamizning poydevoridir" «Tasvir» nashriyot uyi Toshkent – 2021, 6,8 betlar.

4. Ochilova F.B. (2022). The role of ethnic and national values in the formation of intergenerational relations in social psychology. *International Scientific Research Journal* 3 (3).

5. Xaitova, Sh. D. va Rozikova, L. T. (2021). Talabalar Mustaqil Ta'limini Faollashtirishda Axborot Texnologiyaning Orni. *Talim va Rivojlanish Tahlili onlayn ilmiy jurnallar*, 1(5)

6. Xayitova, S. D., & Abdulhayev, I. A. O. (2022). Ta'lim muassasalarida va o'zbek oilalarida bolalar ma'naviyatini shakllantirishda kitobxonlikning o'rni. *Science and Education*, 3(2), 796-802.